

Az erdőbirtokossági társulatokról.

Írta: **Braxatoris Zoltán** m. kir. főerdőmérnök.

Ezúttal a közös erdők gazdasági ügyvitelének történeti fejlődésével óhajtok foglalkozni.

1. Régi ügyvitel.

A nemesi közös és az úrbéri származású erdőbirtokok ügyviteli joga 1898. évig majdnem korlátlan volt. Az arányrészrel bíró tulajdonostársak az erdőgazdasági ügyek vite-
lére vonatkozólag külön szervezetet nem állítottak fel: az erdőgazdaság ügyeit megtárgyalták a nemesi, illetve úrbéri község egyéb ügyeivel együtt s a község határozatának végrehajtásával egyik társukat, az úgynevezett erdőgazdát bízták meg, akinek tevékenységét a bíró irányította. Az 1871 : XVIII. t.-c. 109. §-a kötelezi először a községeket, hogy az erdők fenntartását biztosító kezelési módról szabályrendelet alkotásával kötelesek gondoskodni, amelyek szerint a gazdálkodás az 1871 : LIII. t.-c. 32. §-a értelmében a közigazgatási hatóságok felügyelete alatt gyakorlandó, a volt úrbéresek számára kihasított közösen kezelendő erdőterületen is, azonban az erdőgazdaság ügyvitelét az egyéb községi ügyektől nem választották el.

A tulajdonképeni községi erdő igen kevés volt, a legtöbb helyen a nemesi közös és az úrbéri származású erdőbirtokokat nevezik községi erdőnek és nevezik még ma is sok helyen. Minthogy a nemesi közös és az úrbéri származású erdőket a község előljárósága kezelte, a telekkönyvi betétszerkesztés alkalmával sok ilyen birtokra vonatkozólag a tulajdonjogot is helytelenül a község javára tüntetettek fel. A községi háztartásról szóló 1886 : XXII. t.-c. 119. §-a a községi erdők fenntartását és kezelését illetőleg az 1879 : XXXI. t.-c. rendelkezéseire utal, de az ügyvitel a községi felügyelet alatt álló intézet vagyonának a kezelése. A mai politikai községnek csak akkor van jogos tulajdonát képező erdeje, ha 1886. év óta vétel, adományozás vagy bíróságilag megállapított tényleges birtoklás útján szerezte meg a tulajdonjogot.

2. Erdőbirtokosságok keletkezése.

A nemesi közös és az úrbéri származású erdők ügyvitelét először az 1898 : XIX. t.-c. második címe szabályozta. Ez a törvény a közösen használt erdők és kopárterületek gazdasági ügyvitelének szabályozása céljából erdőbirtokosságokat szervezett, ezáltal elválasztotta az erdőgazdaság ügyeit az egyéb községi ügyektől. Az erdőbirtokosság nem lett ingatlantulajdonos, csak a tulajdontársak jogkörét korlátozta, működését irányította, ügyvitelét szabályozta és a telekkönyvi betét B) lapján az erdőbirtokossági szervezet mint tulajdonjogi korlátozás nyert feljegyzést.

Az erdőbirtokosság szabályzata, a telekkönyvi betétben foglalt birtoknak a legtöbb esetben csak egy részére vonatkozott, tekintet nélkül az úrbéri birtok származására, hogy az erdő-, vagy legelőilletőség fejében került a birtokostársak tulajdonába; a telekkönyvi betétben foglalt birtok többi része vagy továbbra is a községi előljáróság hatáskörében maradt, vagy ügyvitelét az erdőbirtokosság, mint szabályzatban kívül eső területekét intézte, vagy pedig legelőilletőségű területeknél az ügyvitelt a legeltetési társulat vette át.

Mind az 1898 : XIX. t.-c. alapján megszervezett erdőbirtokosságok, mind az 1913 : X. t.-c. alapján létesített legelőtársulatok szervezésénél ugyanaz a hiba fordult elő a törvény téves értelmezése folytán. Ugyanis a törvény közös erdőről, illetve közös legelőről szól. Ezt a minőséget, illetve eredetét a birtoknak a telekkönyvi betét A) lapja legfelül mint cím tünteti fel, de egyszersmind a tulajdonost is jelzi, tehát a telekkönyvi betétben foglalt összes ingatlanokra vonatkozik, ezzel szemben a szabályzatba csak a faállománnyal borított erdő, illetve gyepek legelőt vették fel, ami a közös birtok ügykezelését megosztja, ellentétben a törvény irányával és céljával. Ez a körülmény okozta, hogy közös legelőbirtokon, illetve annak egy részén erdőbirtokosságot szerveztek, a közös legelőbirtokon lévő erdősült vagy erdősítésre kötelezett területet pedig kihagyták a legeltetési társulat tulajdonát képező ingatlanok közül.

Az erdőbirtokosságok keletkezésénél a törvény betűszertinti magyarázatával okozott hibánál még nagyobb tévedéseket vont maga után a helytelen telekkönyvezés, vagyis a birtok származásának meg nem felelő A) lapon feltüntetett cím, ami egyúttal a tulajdonost is jelzi. Ugyanis sok esetben az úrbéres viszony rendezésénél nem állott kellő mennyiségű gyepes legelő az úrbéres legeltetési jog megváltására, ilyenkor a földesúr erdőt adott legelő helyett és pedig a faállomány előzetes kihasználása után az úgynevezett tuskós legelőt. A felverődött sarjak miatt megmaradt a terület erdőjellege, így a kataszter a közös legelő egyrészét erdőnek minősítette, a telekkönyvi betétszerkesztő pedig a birtok címe gyanánt a volt úrbéres erdőt és legelőt tüntette fel. A birtok egy részére megalakult az erdőbirtokosság, a másik részére pedig a legeltető társulat. Minthogy a legeltető társulat már a tulajdonjogot is igényli, a felügyeleti hatóság elrendelte az 1935 : IV. t.-c. 3. §-ában körülírt elkülönítését, vagyis a közös erdő- és legelőbirtokon el kell különíteni a közös erdőilletőségű területtől a legelőilletőségű területet olyan községben, ahol az úrbéres egyezség szerint az úrbéreseknek faízási joguk nem volt és erdőilletőségük nem lehetett. Ez a visszás helyzet csak úgy alakulhatott ki, hogy a szervezők nem vették figyelembe az úrbéri egyezséget, hanem kataszteri és telekkönyvi adatok alapján állapították meg a birtok származását, illetve jogi helyzetét.

Véleményem szerint azt a kérdést, hogy a volt úrbéres birtokok közül melyek esnek az 1913 : X. és melyek az 1935 : IV. t.-c. hatálya alá, *csak az úrbéri egyezség döntheti el*. Az 1913 : X. t.-c. hatálya alá esnek mindazok a területek, amelyek legeltetési jog megváltása címén legelőilletőség fejében kerültek a volt úrbéresek birtokába; az 1935:IV. t.-c. alá tartoznak pedig azok a területek, amelyek a fásítás megváltása címén erdőilletőség fejében vagy még e nem különített erdő- és legelőilletőség fejében együttesen kerültek a volt úrbéresek birtokába. Legelőilletőségű birtokon végezhettek és végezhetnek erdősítést vagy fásítást a tulajdonosok, ez a körülmény azonban nem változtathat a

birtok jogi helyzetén; a birtokosokat az 1913 : X. t.-c. alapján kell szervezni és csak a faállomány védelme, az azzal való gazdálkodás szakszerű ellátása történhetik az 1935 : IV. t.-c. szerint készült erdőrendtartás címén. Tagosítás alkalmával közös legelő gyanánt juttatott birtokból közös erdő csak újabb tagosítás útján származhatik. A legeltető társulatok a közös legelőn levő faállomány államerdészeti kezelését díjmentesen kapják; nincs joguk tagjaikat illetmény-szerű fahasználathoz juttatni, hanem a kihasználásra kerülő faállományt értékesíteniök kell s annak ára legelőjavítás céljaira fordítandó.

3. Erdőbirtokosságok működése.

A szervezésnél támadt hibák erősen éreztették hatásukat az erdőbirtokosság működésénél. Az erdőbirtokosságok leggyakoribb panasza a pénzhiány. Üresen áll a pénztár, alig tudják összehozni a legszükségesebb kiadások fedezetét; de ugyanakkor a közös erdőbirtok tetemes részét kitevő szántó és legelő után nem szednek bért a haszonélvezőktől, de nem is szedhetnek jogosan, mert ügyviteli szabályzatunk arra nem terjed ki, sőt erdőkezelési járulék fizetése miatt állami kezelésbe sem vétetett.

Az erdőbirtokosságok tagjai a közös erdő tulajdonrészeit szabadon adhatták el, ezért nem helyeselhető üzérkedés folytán helyenként az erdőrészek olyan kezekbe kerültek, amelyek azzal helyesen élni sem gazdasági, sem társadalmi szempontból nem akartak.

Az erdőbirtokosságnak meg volt a szabad választása, hogy az erdőgazdasági teendőknek az ellátása végett szakértő erdőtisztet tart vagy ebből a célból állami kezelésbe adja át az erdőt; ez a lehetőség helyenként zavart és visszaéléseket vont maga után.

Az erdőbirtokosság köteles volt költségvetést készíteni, de azt a felügyeleti hatóságnak bemutatni nem kellett. Ha az esetleg megállapított bevételek nem folytak be, a birtokosság vezetősége kénytelen volt az erdőgazdasági munkákat közmunkaerő igénybe vételével végezni sokkal

kedvezőtlenebb eredménnyel, mintha ugyanazt a munkát fizetett munkaerővel végeztette volna.

Az erdőbirtokosság megalakulhatott akkor is, ha a volt úrbéresek egy csoportja újabban került közös erdőbirtokhoz; de ma már nehéz a volt úrbéreseket a nemesektől megkülönböztetni.

4. Erdőbirtokossági társulatok szervezete.

Az 1898 : XIX. t.-c. alapján megszervezett erdőbirtokosság jogutódja az 1935 : IV. t.-c. által életre hívott erdőbirtokossági társulat már jogképes ingatlantulajdonos, de rendelkezési jogát a törvény korlátozza. Tulajdonjogi igénye fennáll nemesak a vonatkozó telekkönyvi betétbe felvett közös erdő egész területére, tekintet nélkül arra, hogy ott erdőjellegű faállomány van vagy nincs, hanem minden a társulat kötelékébe vonható ingatlanra, ha csak az a terület nem tartozik az 1913 : X. t.-c. hatálya alá. Az erdőkezelési járulék fizetése már most nem okoz nehézséget, mert az erdőbirtokhoz tartozó más művelési ágú területeket államerdészeti kezelési járulék nem terheli.

Az erdőbirtokossági társulat tagjainak csak használati illetősége van, mint telekkönyvi tehertétel; de ezzel sem rendelkezik szabadon, mert eladás esetén a társulat, község, megye s a kormány elővételi joga érvényesülhet gátlólag.

Minden erdőbirtokossági társulat az erdőgazdálkodás szakszerű ellátása végett köteles államerdészeti kezelést igénybe venni, kivételt csak a közbirtokosságból alakult erdőbirtokossági társulat képez, ha erdőmérnököt alkalmaz.

Az erdőbirtokossági társulat köteles költségvetését jóváhagyás végett bemutatni, ezzel az alkalommal a felügyeleti hatóságnak kellő bevételek előírása által módjában áll erdőgazdasági munkálatoknál a kevésbbé eredményes közmunkaerő igénybe vételének a kizárása.

Az erdőbirtokossági társulat megalakulhat minden közös erdőbirtokra, tekintet nélkül arra a körülményre, hogy haszonélvező tagjai úrbéres vagy nemesi leszármazottak. Ha pedig kisebb erdőbirtokosok társulattá szervezkednek, az államerdészeti kezelést díjmentesen kapják.

Die Waldgenossenschaften. Von Z. *Braxatoris*.

Die älteren Wald- und Weidegenossenschaften sind entweder adeligen Ursprungs oder bei der Aufhebung der Grunduntertänigkeit entstanden; ihre Wirtschaftsführung wurde durch die G. A. XIX. 1898. und G. A. X. 1913. geregelt. Da jedoch vielen-orten auf der als Weide genutzten Fläche die nicht entfernten Stockausschläge teilweise wieder Waldbestände erzeugten und dieser Umstand zu Missverständnissen führte, musste das neue Forstgesetz (G. A. IV. 1935.) die Lage klären. Verf. stellt den früheren Verhältnissen die derzeitig geltenden Bestimmungen gegenüber.

*

Les syndicats forestiers, par Z. *Braxatoris*.

Exposé sommaire de l'origine, de l'organisation et de l'administration des anciens syndicats forestiers ainsi que de ceux dont la constitution a été prévue par la nouvelle loi forestière.

*

Forest associations. By Z. *Braxatoris*.

The author gives a short report about the origin, organization and management of the older associations and of those regulated by the new Forest Law.
